

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

315

Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie

Tom 1

Redaktorzy naukowi

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: K. Halina Kocur

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-400-4 (tom 1)

ISBN 978-83-7695-327-4 (całość)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk , Współpraca gospodarcza na pograniczu polsko-czeskim – aspekty przestrzenne i instytucjonalne.....	13
Marzena Adamczyk , Rola Rady Stabilności Finansowej w zapobieganiu kryzysom finansowym.....	24
Eric Ambukita , Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w województwie wielkopolskim	33
Anna Barwińska-Małajowicz , Absolwenci szkół wyższych w kontekście (nie)dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb pracodawców. Analiza porównawcza na przykładzie wybranych regionów w Polsce i Niemczech	43
Zbigniew Bentyn , Kryzys polityczny i jego logistyczne konsekwencje dla międzynarodowej sieci dostaw	54
Zbigniew Binek , Minimalizacja kosztów wprowadzenia euro w Polsce – doświadczenia krajów wchodzących do Unii Europejskiej w 2004 roku oraz rozwiązania własne	64
Joanna Bogolębska , Doświadczenia gospodarki światowej ze stanami globalnych nierównowag płatniczych w kontekście ich kryzysogenności.....	74
Jarosław Brach , Pozycja polskich międzynarodowych drogowych przewoźników ładunków na europejskim rynku drogowego międzynarodowego transportu towarowego – przyczyny sukcesu	85
Magdalena Broszkiewicz , Kreowanie wartości dla akcjonariuszy jako instrument rozwoju i kształtowania atrakcyjności inwestycyjnej współczesnych rynków kapitałowych.....	105
Dominika Brzęczek-Nester , Pozycja konkurencyjna polskiego przetwórstwa przemysłowego w kontekście wyników handlu zagranicznego w latach 2006-2011	115
Katarzyna Brzozowska , Wpływ kryzysu finansowego na otoczenie regulacyjne biznesu we Włoszech	125
Katarzyna Bujan , <i>Cash pooling</i> jako instrument zarządzania płynnością finansową w transnarodowych korporacjach	135
Ignacy H. Chrzanowski , NAFTA jako alternatywna forma integracji gospodarczej. Z perspektywy krajów postkomunistycznych	144
Anna Chrzęściewska , Determinanty rozwoju bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Indiach.....	157
Anna Czech , Kryzysy energetyczne we współczesnym świecie	167
Wioletta Czemiel-Grzybowska , Źródła finansowania małych i średnich przedsiębiorstw w Europie w warunkach kryzysu	175

Katarzyna Czerewacz-Filipowicz , Polityka antykryzysowa Federacji Rosyjskiej na obszarze Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej	184
Małgorzata Czermińska , Swobody rynku wewnętrznego oraz wspólna polityka konkurencji Unii Europejskiej a konkurencyjność przedsiębiorstw...	195
Małgorzata Domiter , Znaczenie globalnych reguł prowadzenia wymiany handlowej ze szczególnym uwzględnieniem KNU dla krajów rozwijających się	208
Jerzy Dudziński , Uwagi o działalności inwestorów finansowych na rynkach towarowych.....	223
Bartosz Fortuński , Czy energetyka światowa integruje się z założeniami polityki energetycznej Unii Europejskiej?.....	234
Elżbieta Golemska , Nowe metody zarządzania logistyką międzynarodową w procesie umiędzynarodawiania polskich przedsiębiorstw	244
Eugeniusz Gostomski , Proces tworzenia unii bankowej w krajach Eurolandu	256
Małgorzata Graćik-Zajackowski , <i>Fair trade</i> : szansa czy zagrożenie dla rozwoju krajów Południa?	267
Tomasz Gutowski , Bezpośrednie inwestycje zagraniczne jako główny sposób inwestowania korporacji transnarodowych w Polsce	277
Marcin Haberla, Sebastian Bobowski , Od uniwersytetu średniowiecznego do uniwersytetu trzeciej generacji	287
Rafał Hryniewiecki , Dyplomacja energetyczna – pomiędzy teorią a praktyką	298
Małgorzata Janicka , Liberalizacja przepływów kapitałowych wobec ewolucji międzynarodowego systemu walutowego	308
Anna H. Jankowiak , Japoński model komunikacji biznesowej a otwarcie japońskiej gospodarki na globalizację	319
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka , Zmiany na lokalnych rynkach pracy województwa podkarpackiego w aspekcie przeobrażeń trójsektorowej struktury zatrudnienia	327
Dorota Jarema , Odpowiedź ASEM na światowy kryzys finansowy	337
Bohdan Jeliński , Fundamentalne konsekwencje kryzysu gospodarki globalnej	346
Ewa Klima, Magdalena Rosińska-Bukowska , Kryzys finansowy 2008 – analiza percepcji kryzysu przez społeczeństwo europejskie	357
Barbara Klimas , Kryzys państwa opiekuńczego i trudności w ograniczaniu społecznych funkcji państwa	368
Artur Klimek , Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych z krajów wschodzących do Polski	378
Karolina Klupś , Przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainie oraz ukraińskich inwestycji zagranicznych w latach 2004-2013	388
Agnieszka Kłysik-Uryszek , Wpływ kryzysu na aktywność międzynarodową przedsiębiorstw polskich	400
Agnieszka Konopelko , Polityka Unii Europejskiej wobec krajów regionu Kaukazu Południowego w kontekście globalnego kryzysu finansowego ..	410

Radosław Koszewski , Wykorzystanie zbiorów rozmytych w selekcji kandydatów do aliansu	421
Patrycja Krawczyk , Wpływ kryzysu rynków finansowych i bankowych w XXI wieku na ocenę ratingową wybranych państw	429
Anetta Kuna-Marszałek , Budowa powiązań nauki z biznesem – przegląd badań.....	439
Jarosław Kuśpit , Efekty ekonomiczne Europejskiej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej wobec państw Europy Wschodniej w okresie kryzysu gospodarczego	450
Aleksandra Kuźmińska-Haberla , Kraj pochodzenia produktu we współczesnej gospodarce.....	459
Małgorzata Stefania Lewandowska, Tomasz Gołębiowski , Innowacyjność a konkurencyjność międzynarodowa polskich przedsiębiorstw przemysłowych. Wyniki badań.....	469
Marek Maciejewski , Wiarygodność kredytowa państw w obliczu kryzysu finansów publicznych	480
Agnieszka Majka , Zróżnicowanie atrakcyjności inwestycyjnej powiatów województwa podkarpackiego.....	493
Dominika Malchar-Michalska , Międzynarodowy handel zbożem w krajach o niskim dochodzie i deficycie żywnościowym w obliczu światowego wzrostu cen żywności w latach 2006-2011	502
Arkadiusz Malkowski , Rola zarządzania strategicznego w budowaniu konkurencyjnego regionu transgranicznego na przykładzie Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013	513
Arkadiusz Malkowski, Agnieszka Malkowska , Creating a competitive region on the example of Pomerania Euroregion	523
Witold Małachowski , Polityka antykryzysowa Niemiec a integracja europejska	533
Jakub Marszałek , Emisja obligacji zamiennych w warunkach światowego kryzysu finansowego	545
Grzegorz Mazur , Nowy kształt powszechnego systemu preferencji celnych Unii Europejskiej	555
Lidia Mesjasz , Doświadczenia historyczne w zakresie niewypłacalności państw – wnioski dla współczesnej polityki gospodarczej.....	566
Joanna Michalczyk , Główne przesłanki bezpieczeństwa żywnościowego Polski i próba jego pomiaru.....	577
Wawrzyniec Michalczyk , Znaczenie wymiany wewnątrzgałęziowej w polskim handlu zagranicznym towarami rolno-spożywczymi	592
Bartosz Michalski , Zaawansowanie technologiczne polskiego eksportu w pierwszej dekadzie XXI wieku	607

Tomasz Michałowski , Kryzys zadłużeniowy w strefie euro a trwałość relacji kursowej euro/frank CFA.....	619
Ewa Mińska-Struzik , Bariery rozwoju eksportu w polskich przedsiębiorstwach wysokiej techniki – wyniki badań własnych	630

Summaries

Franciszek Adameczuk , Economic cooperation in Polish-Czech border – spatial and institutional aspects.....	23
Marzena Adamczyk , The role of Financial Stability Board in preventing financial crises	32
Eric Ambukita , Foreign direct investment in Wielkopolska Voivodeship	42
Anna Barwińska-Małajowicz , High schools graduates in the context of (not) adjusting of educational offer to the employer expectations. Comparative analysis on the example of chosen regions in Poland and Germany	53
Zbigniew Bentyn , The political crisis and its logistic implications for international supply network	63
Zbigniew Binek , Minimizing the costs of introduction of euro in Poland – experience of countries entering the European Union in 2004 and own solutions.....	72
Joanna Bogolebska , The experience of global economy with global imbalances as a crisis-breeding element.....	84
Jarosław Brach , The position of Polish international road freight carriers on the European market of international road freight hauling – reasons behind the success	104
Magdalena Broszkiewicz , Creating value for shareholders as an instrument of growth and development of the investment attractiveness of modern capital markets.....	114
Dominika Brzęczek-Nester , Competitive position of Polish manufacturing in the context of foreign trade performance in the period 2006-2011	124
Katarzyna Brzozowska , The impact of financial crisis on the regulation environment in Italy	134
Katarzyna Bujan , <i>Cash pooling</i> as a tool for liquidity management in transnational corporations	143
Ignacy H. Chrzanowski , NAFTA as an alternative form of economic integration. From the perspective of the post-communist countries.....	156
Anna Chrzęściewska , Determinants of foreign direct investment development in India.....	166
Anna Czech , Energy crises in contemporary world.....	174
Wioletta Czemieli-Grzybowska , Sources of financing small and medium enterprises in Europe during the crisis	183
Katarzyna Czerewacz-Filipowicz , Anti-crisis policy of the Russian Federation in the area of the Eurasian Economic Community	194

Małgorzata Czermińska , Freedom of the internal market and the common EU competition policy and competitiveness of companies.....	207
Małgorzata Domiter , The importance of global trading rules with special regard to the Most Favoured Nation clause for developing countries.....	222
Jerzy Dudziński , Remarks on financial investors' engagement on commodity markets.....	233
Bartosz Fortuński , Is the global energy integrates with EU energy policy objectives?	243
Elżbieta Golemska , New methods of logistics management in the internationalization of Polish firms.....	255
Eugeniusz Gostomski , The process of creating the banking union in the eurozone	266
Małgorzata Grącik-Zajaczkowski , Fair trade: an opportunity or a threat for the development of the South?	276
Tomasz Gutowski , Foreign direct investments as the main way of transnational corporations' investments in Poland.....	286
Marcin Haberla, Sebastian Bobowski , From the medieval university to the university of the third generation.....	297
Rafał Hryniewiecki , Energy diplomacy – theoretical framework and practical applications	307
Małgorzata Janicka , The liberalization of capital flows in the presence of the evolution of the international monetary system.....	318
Anna H. Jankowiak , Japanese business communication model and the opening of the Japanese economy to the process of globalization	327
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka , Changes on the local labor markets of the Podkarpackie Voivodeship in terms of the transformation of the three-sector structure of employment.....	336
Dorota Jarema , ASEM response to the global financial crisis	345
Bohdan Jeliński , Main consequences of global economy crisis	356
Ewa Klima, Magdalena Rosińska-Bukowska , The crisis of 2008 – analysis of European society's perception of the phenomenon.....	367
Barbara Klimas , Crisis of the welfare state and difficulties in limiting the social functions of the state.....	377
Artur Klimek , Inflows of foreign direct investment from emerging economies to Poland.....	387
Karolina Klupś , Foreign direct investment in Ukraine and the Ukrainian foreign investment flows in the years 2004-2013	399
Agnieszka Kłysik-Uryszek , Impact of economic crisis on Polish outward FDI	409
Agnieszka Konopelko , The European Union policy towards the countries of the South Caucasus region in the context of the global financial crisis.....	420
Radosław Koszewski , The use of fuzzy sets in the selection of candidates to an alliance	428

Patrycja Krawczyk , Impact of the crisis on financial and banking markets in the 21 st century on the rating of selected countries.....	438
Anetta Kuna-Marszałek , Building cooperation between science and business – literature review	449
Jarosław Kuśpit , Economic effects of the European Neighborhood Policy of the European Union towards the countries of Eastern Europe during the economic crisis	458
Aleksandra Kuźmińska-Haberla , Country of origin of a product in the modern economy	468
Małgorzata Stefania Lewandowska, Tomasz Gołębiowski , Innovativeness and international competitiveness of Polish industry. Research outcomes	479
Marek Maciejewski , The reliability of the states in the face of public finance crisis.....	492
Agnieszka Majka , Diversification of investment attractiveness of counties in the Podkarpackie Voivodeship.....	501
Dominika Malchar-Michalska , International cereal trade in Low-Income Food-Deficit Countries in the context of the world food price surge 2006-2011 ..	512
Arkadiusz Malkowski , Strategic management in building the competitive region on the example of Cross-border Co-operation Operational Programme of the Republic of Poland and the Czech Republic 2007-2013....	522
Arkadiusz Malkowski, Agnieszka Malkowska , Budowa konkurencyjnego regionu na przykładzie Euroregionu Pomerania.....	532
Witold Malachowski , Anti-crisis policy of Germany and European integration	544
Jakub Marszałek , Convertible bonds issuance in the time of world financial crisis.....	554
Grzegorz Mazur , A new shape of the Generalised System of Preferences of the European Union	565
Lidia Mesjasz , State insolvency – historical experience and lessons for current economic policy.....	576
Joanna Michalczyk , Main determinants of Poland’s food security and an attempt of its measuring	591
Wawrzyniec Michalczyk , The importance of intra-industry exchange in Polish foreign trade in agri-food products	606
Bartosz Michalski , Technological advancement of Polish exports in the first decade of the 21 st century	618
Tomasz Michalowski , Debt crisis in the eurozone and the sustainability of the euro/CFA franc rate.....	629
Ewa Mińska-Struzik , Barriers for exporting activities in Polish high-tech enterprises – own study results	640

Wioletta Czemiel-Grzybowska

Politechnika Białostocka

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W EUROPIE W WARUNKACH KRYZYSU

Streszczenie: W publicystyce i literaturze przedmiotu jest wiele opisów badań dotyczących trudności funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw. Jednak szczególne utrudnienia dostępu do kapitału odnotowujemy w okresie kryzysu. Problemy związane z finansowaniem przedsiębiorstw pojawiają się w różnych etapach działalności przedsiębiorstw. Koniecznym warunkiem utrzymania działalności jest dostęp do kapitału. Jest to związane z potrzebą ciągłego rozwoju przedsiębiorstwa, poszukiwaniem nowych rozwiązań technologicznych, unowocześnianiem produktów i usług, a także powiększaniem majątku produkcyjnego.

Słowa kluczowe: przedsiębiorstwo, bariery, kapitał własny

1. Wstęp

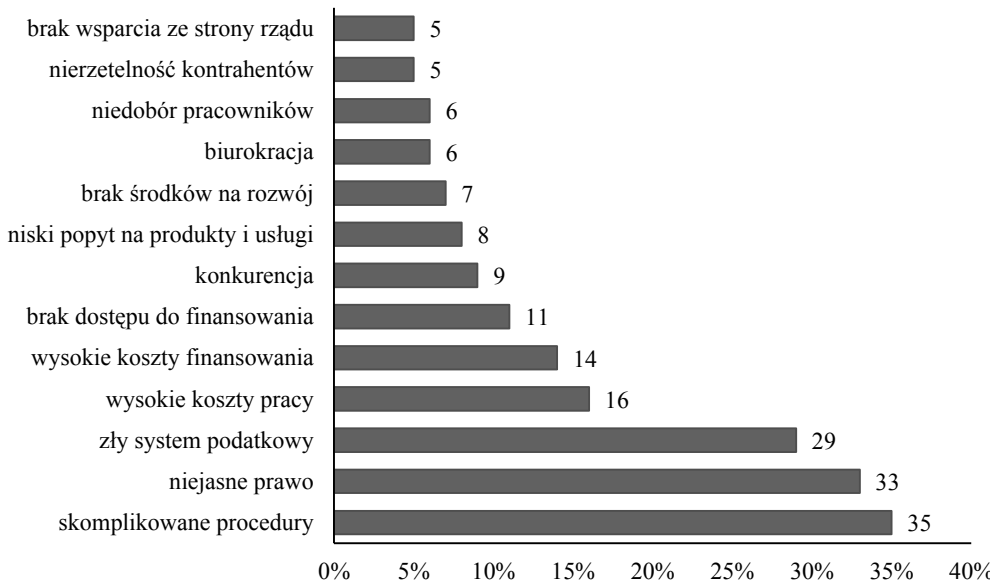
Problemy związane z finansowaniem przedsiębiorstw pojawiają się w różnych etapach działalności przedsiębiorstw. Ze szczególnym utrudnieniem dostępu do kapitału mamy do czynienia w okresie kryzysu, niezależnie bowiem od rozmiarów firmy i jej rodzaju koniecznym warunkiem utrzymania działalności jest dostęp do kapitału. Jest to związane m.in. z ciągłym rozwojem przedsiębiorstwa, poszukiwaniem nowych rozwiązań technologicznych, unowocześnianiem produktów i usług, a także powiększaniem majątku produkcyjnego. Inwestycje wymagają nakładów kapitałowych. Niezbędne jest również zagwarantowanie środków finansujących bieżącą działalność firmy¹. Ze względu na rolę małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) w gospodarce, dostępność do zewnętrznych źródeł finansowania ma istotne znaczenie dla ich trwałości i żywotności. Można zdecydowanie powiedzieć, że zarówno rozruch, jak i istnienie wielu podmiotów sektora MSP zależy od dostępności do zewnętrznego finansowania. Celem artykułu jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, jak polskie małe i średnie przedsiębiorstwa rozwiążą problem utrudnionego dostępu do kapitału w czasie kryzysu.

---

¹ E. Latoszek (red.), *Finansowanie MSP w Polsce ze środków UE jako czynnik wpływający na konkurencyjność przedsiębiorstw*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2008, s. 73.

2. Ograniczenia rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w okresie kryzysu

Początek kryzysu ogólnoswiatowego datuje się na sierpień 2007 roku. W Polsce tendencje spadkowe zauważalne były z pewnym opóźnieniem. Globalnie spadek wielkości makroekonomicznych odnotowujemy od 2010 roku. W branżach bardziej wrażliwych na dekoniunkturę pogarszanie się sytuacji finansowej pojawiło się przed 2010 rokiem. Nasiliły się także ograniczenia w prowadzeniu działalności. Na podstawie raportu *Europejskiego programu modernizacji polskich firm* można przedstawić trzy główne obszary, w których przedsiębiorcy napotykają największe trudności. Można tu wymienić: skomplikowane procedury administracyjne, niejasne i niespójne przepisy prawa, a także wysokie podatki oraz mało przejrzysty system fiskalny państwa (rys. 1). W wielu państwach samo zarejestrowanie firmy wiąże się z przechodzeniem przez kilka etapów administracyjnych². Jest to czasochłonne, a także kosztowne. Obecnie występuje tendencja do maksymalnego upraszczania procedur zakładania przedsiębiorstwa.

Rys. 1. Bariery w prowadzeniu małych i średnich przedsiębiorstw w 2011 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport MSP pod lupą. Europejski program modernizacji polskich firm*, Europejski Fundusz Leasingowy, Warszawa 2011, s. 32.

² W. Czemiel-Grzybowska, *Rola pomocy publicznej w finansowaniu małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, PWN, Warszawa 2013, s. 80.

Dużą barierą są również wysokie koszty dotyczące spełnienia różnego rodzaju wymagań związanych z prawem pracy, udzielaniem koncesji, a także prowadzeniem sprawozdawczości. Trudności w realizacji wszystkich procedur są najsilniej odczuwalne przez małe firmy, gdyż one nie mają specjalnie przeznaczonych do tych celów pracowników. Przedsiębiorcy skarżą się na brak spójności i jasności przepisów prawa, a nadmierna biurokracja utrudnia sprawne załatwienie wielu bieżących spraw. Niejasne są także regulacje odnoszące się do podatków płaconych przez przedsiębiorców. Właściciele małych i średnich firm sądzą, że brak przejrzystości w przepisach podatkowych zwiększa ryzyko zakończenia działalności gospodarczej oraz generuje koszty, które obciążają ich działalność³. Uciążliwe dla przedsiębiorców są także różne interpretacje tych samych przepisów oraz długotrwałe, wielokrotnie nakładające się na siebie kontrole⁴.

Często przyczyną upadku małych firm jest istniejąca na rynku silna konkurencja, utrudniająca rozwój małych przedsiębiorstw, jednocześnie jest ona jednak czynnikiem pobudzającym postęp i rozwój. Zmusza przedsiębiorców do rywalizacji przez wprowadzanie ulepszeń, zmian czy innowacji. Wiąże się zarówno z szansami, jak i zagrożeniami dla małych i średnich firm. W większości właściciele obawiają się konkurencji, postrzegając ją jako zagrożenie. Silna konkurencja przyczynia się do zmniejszania wielkości sprzedaży, utraty klientów, utrudnia znalezienie nowych rynków zbytu oraz wpływa na spadek udziału przedsiębiorstwa w rynku⁵.

Produkty i usługi z sektora MSP tylko w wyjątkowych przypadkach stwarzają możliwość sprostania wymaganiom konkurencyjnego rynku globalnego. Małe i średnie firmy w większości przypadków nie mogą prowadzić kosztownych, długookresowych badań nad nowymi technologiami oraz produktami. Przeważnie opierają swoją aktywność na zewnętrznym dopływie rozwiązań technologicznych, projektach czy patentach. Podczas wprowadzania innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach (rys. 2) występowanie barier jest spowodowane m.in. przez:

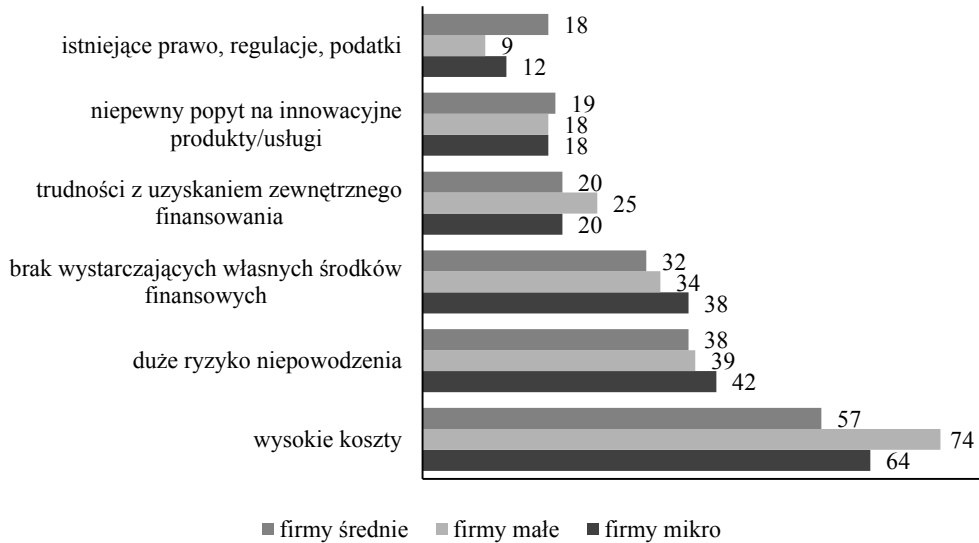
- a) zmniejszanie wydatków budżetu państwa na badania i rozwój;
- b) ograniczenie przepływu wiedzy z polskich uczelni do gospodarek;
- c) ograniczenia natury ekonomicznej związane z brakiem środków finansowych oraz wysokimi kosztami innowacji;
- d) czynniki rynkowe dotyczące niepewności popytu, konkurencji ze strony dużych firm polskich i zagranicznych;
- e) inne czynniki powstające z ograniczonego dostępu do wiedzy, takimi jak problem znalezienia właściwych partnerów do współpracy, brak wykwalifikowanej kadry⁶.

³ J. Bednarz, E. Gostomski, *Działalność małych i średnich przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2009, s. 31-32.

⁴ B. Mikołajczyk, *Infrastruktura finansowa MSP w krajach Unii Europejskiej*, Difin, Warszawa 2007, s. 31.

⁵ T. Piecuch, *Przedsiębiorczość: podstawy teoretyczne*, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 115.

⁶ A. Nehring (red.), *Rozwój i konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Uniwersytet Ekonomiczny, Kraków 2007, s. 155-157.

Rys. 2. Bariery ograniczające wprowadzanie innowacji według przedsiębiorców w 2008 roku (w %)

Źródło: E. Michalski, S. Piocha (red.), *Instytucjonalne i rynkowe uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Koszalin 2008, s. 278.

Utrudnieniem dla przedsiębiorców może być również bariera zarządzania związana z brakiem odpowiedniej wiedzy do kierowania firmą. Jest to szczególnie odczuwalne w fazie rozpoczynania działalności.

Wiele małych i średnich przedsiębiorstw nie utrzymuje się długo na rynku i dość szybko upada. Wiąże się to z występowaniem barier i zagrożeń znacznie utrudniających lub całkiem uniemożliwiających powstawanie nowych firm, ich funkcjonowanie i rozwój. Okres dekonunktury powoduje, iż ograniczenia te zyskują na sile, co owocuje tendencją wzrostową liczby upadających przedsiębiorstw.

Liczbę upadłych przedsiębiorstw w Polsce w latach 2000-2010 przedstawiono w tab. 1.

Tabela 1. Liczba upadłych małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2000-2010

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Liczba upadłości	980	1272	1416	1366	848	603	438	340	322	486	497
Dynamika (w %)	126	130	113	96	62	71	72	77	94	163	95

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.coface.pl, stan z dnia 7.04.2012.

Z tabeli 1 wynika, że najwięcej małych i średnich przedsiębiorstw upadło w 2002 roku. W latach 2002-2008 nastąpił znaczny spadek upadłości firm (z 1863 do 424), po czym w roku 2009 ich liczba ponownie zaczęła wzrastać, w 2010 roku

osiągając liczbę 655 upadłych podmiotów gospodarczych. Dodatkowe utrudnienia na rynku międzynarodowym (kryzys) spowodowały, iż zachwiana została w Polsce tendencja spadku (od 2000 roku) liczby podmiotów upadających.

3. Rola kapitału własnego w finansowaniu działalności małych i średnich przedsiębiorstw

Poszukiwanie źródeł finansowania działalności małe i średnie przedsiębiorstwa rozpoczynają od ustalenia możliwości środków własnych. Ze względu na ich ograniczony charakter często poszukują dostępnych źródeł zewnętrznych. W związku z utrudnionymi warunkami dostępu do środków finansowych banków i instytucji finansowych w czasie kryzysu następuje ograniczenie źródeł finansowania do środków własnych. Oczywiście należy pamiętać, że wielkość zapotrzebowania na kapitał zależy od fazy rozwoju przedsiębiorstwa⁷. D. Storey sugeruje nawet, iż rozwój tego sektora zależy bezpośrednio od kosztu zewnętrznego finansowania⁸. S. Kaplan i P. Stromberg uzupełniają te wnioski o stwierdzenie, że zapotrzebowanie na zewnętrzne finansowanie zależy od zdolności małego i średniego przedsiębiorstwa do generowania nadwyżki finansowej na każdym etapie jego rozwoju i informacji o dostępności produktów finansowych na rynku⁹.

R. Carpenter i B. Petersen w badaniach empirycznych z 2002 roku wykazują, iż rozwój małych i średnich przedsiębiorstw zależy przede wszystkim od decyzji dotyczących struktury kapitału i rosnącego udziału kapitału zewnętrznego¹⁰. Często negatywne doświadczenie w pozyskiwaniu kapitałów zewnętrznych ma wpływ na ograniczanie podobnych prób w przyszłości. Wciąż istnieje nieprzejrzysty i niedostosowany do specyfiki małych i średnich przedsiębiorstw system weryfikacji zdolności kredytowej, przy czym wysokie koszty tej weryfikacji znacząco wpływają na decyzje dotyczące struktury kapitału przedsiębiorców¹¹. Pozyskiwanie kapitałów zewnętrznych w celu osiągnięcia efektu dźwigni finansowej jest trudniejsze dla małych i średnich przedsiębiorstw ze względu na trudności w dostępności tych kapitałów¹². W okresie kryzysu, przy spadających przychodach przedsiębiorstw, następuje spadek ich rentowności i płynności.

---

⁷ A. Berger, G. Udell, *The economics of small business finance: The roles of private equity and debt markets in the financial growth cycle*, "Journal of Banking & Finance" 1998, no. 22(6/8), s. 613-625.

⁸ D. Storey, *Understanding the small business sector*, Routledge, London 1994, s. 12.

⁹ S. Kaplan, P. Stromberg, *Financial contracting theory meets the real world: An empirical analysis of venture capital contracts*, "Review of Economic Studies" 2003, no. 70(2), s. 281-315.

¹⁰ R. Carpenter, B. Petersen, *Is the growth of small firms constrained by internal finance?*, "Review of Economics and Statistics" 2002, no. 84(2), s. 298-309.

¹¹ B. Gregory, M. Rutherford, S. Oswald, L. Gardiner, *An empirical investigation of the growth cycle theory of small firm financing*, "Journal of Small Business Management" 2005, no. 43(4), s. 382-389.

¹² E. Fama, K. French, *Testing trade-off and pecking order predictions, about dividends and debt*, "Review of Financial Studies" 2002, no. 15(1), s. 1-33.

Wydatki ponoszone na poszczególne składniki majątku mogą być finansowane ze środków pochodzących z dwóch podstawowych źródeł: kapitałów własnych oraz kapitałów obcych, w których kryterium podziału jest prawna pozycja kapitałodawcy¹³. Finansowanie własne pojawia się, gdy dostarczone środki powiększają kapitał własny firmy, czyli kapitał zaangażowany w firmę na stałe. Dawca kapitału staje się wtedy właścicielem lub współwłaścicielem przedsiębiorstwa. Biorąc pod uwagę czas rozporządzania przez firmę pozyskanym kapitałem, można wyróżnić finansowanie długoterminowe i krótkoterminowe. Finansowanie długoterminowe przedsiębiorstwa występuje wtedy, gdy pozyskane fundusze są zaangażowane w nim na stałe lub na dłuższy okres. Finansowanie tego rodzaju przeważnie daje możliwość inwestycji. Natomiast podczas finansowania krótkoterminowego pozyskane środki zostają udostępnione firmie na krótszy okres, przede wszystkim dla zapewnienia płynności finansowej¹⁴.

Tabela 2. Rola środków własnych w finansowaniu działalności gospodarczej MSP w Unii Europejskiej w krajach kandydackich w 2011 roku (w %)

Przedsiębiorstwo/państwo	Udział kapitałów własnych wzrósł	Udział kapitałów własnych pozostał bez zmian	Udział kapitałów własnych spadł
1	2	3	4
Mikro UE-27	19,20	52,60	25,60
Małe UE-27	28,40	52,00	17,90
Średnie UE-27	32,80	51,10	14,60
Przemysł MSP UE-27	28,50	53,90	16,30
Handel i usługi MSP UE-27	25,35	50,95	21,45
Suma dla MSP w poszczególnych krajach europejskich			
Austria	40,00	47,90	10,30
Belgia	33,80	48,70	16,60
Bułgaria	18,30	55,60	22,50
Cypr	2,40	72,60	14,10
Czechy	24,80	59,00	13,70
Dania	42,00	45,00	13,00
Estonia	16,20	40,00	13,90
Finlandia	39,20	47,70	12,10
Francja	29,00	49,10	21,60
Niemcy	37,00	52,70	9,20
Grecja	5,10	60,60	27,20
Węgry	16,50	59,20	23,50

¹³ F. Sogorb-Mira, *How SME uniqueness affects capital structure: Evidence from a 1994-1998 Spanish data panel*, "Small Business Economics" 2005, no. 25(5), s. 447-457.

¹⁴ Z. Głodek, *Zarządzanie finansami przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa 2004, s. 104.

1	2	3	4
Irlandia	18,40	51,90	27,50
Włochy	15,50	62,60	19,40
Łotwa	22,90	69,80	3,90
Litwa	35,10	54,70	4,50
Luksemburg	25,90	52,90	18,20
Malta	6,10	76,30	9,30
Holandia	41,00	36,30	21,70
Polska	28,70	52,10	16,30
Portugalia	8,30	60,10	23,00
Rumunia	22,60	11,40	65,00
Słowacja	26,00	57,50	14,00
Słowenia	24,00	57,30	15,50
Hiszpania	9,40	54,30	35,70
Szwecja	40,50	48,10	9,50
Wielka Brytania	28,90	49,90	19,10
Chorwacja	14,10	68,80	15,90
Islandia	36,50	42,20	19,40
Norwegia	46,60	39,90	11,90
Albania	23,50	32,40	24,80
Izrael	16,30	74,60	6,80
Liechtenstein	28,20	54,30	15,60
Macedonia	43,70	39,60	7,30
Czarnogóra	23,00	59,50	17,10
Serbia	26,30	62,50	10,80
Szwajcaria	42,10	43,60	11,20
Turcja	33,30	54,40	7,90

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *SMEs Access to Finance. Survey 2011. Analytical Report 2011*, European Commission, Brussels 2011, s. 24-38.

O popularności środków własnych w finansowaniu małych i średnich przedsiębiorstw świadczy utrzymujący się trend przeważającego ich udziału w źródłach finansowania (tab. 2). Udział kapitałów własnych w krajach Unii Europejskiej w 2011 roku jest większy w przemyśle (53,90%) niż w handlu i usługach (50,95%). Ten udział wzrasta bardziej w przedsiębiorstwach średnich (32,80%) niż w małych (28,40%) czy mikro (19,20%).

W ramach krajów Unii Europejskiej i krajów kandydackich warto zauważyć, iż w 2011 roku stały udział kapitałów własnych odnotowano na Malcie (76,30%), w Izraelu (74,60%), na Łotwie (69,80%) czy w Chorwacji (68,80%). W polskich małych i średnich przedsiębiorstwach w 2011 roku udział kapitału własnego pozostał bez zmian (52,10%). 16,30% podmiotów MSP odnotowało spadek jego udziału w ogólnej sumie źródeł finansowania przy wzroście jego udziału w 28,70% tych przedsiębiorstw.

4. Podsumowane – konkluzje

Podsumowując, należy zwrócić szczególną uwagę na główną przyczynę upadku wielu firm z sektora MSP – utrudnione uwarunkowania gospodarcze w skali międzynarodowej. Pozostałe bariery pośrednio bądź bezpośrednio odnoszą się do pozycji konkurencyjnej każdego przedsiębiorstwa. Jest to czynnik zarówno stymulujący postęp i rozwój, jak i motywujący do rywalizacji przez wprowadzenie zmian, udogodnień, ulepszeń i innowacji. Z konkurencyjnością wiążą się zarówno szanse, jak i zagrożenia, częściej postrzegane jako bariery funkcjonowania i rozwoju. Silna konkurencja powoduje zmniejszenie przychodów ze sprzedaży, powoduje trudności w pozyskaniu nowych rynków zbytu, utratę dotychczasowych klientów, stopniowe zmniejszanie się udziału przedsiębiorstwa w rynku, a w efekcie pogarszanie się jego sytuacji finansowej. Jednak dla dynamicznych, otwartych na zmiany i kreatywnych przedsiębiorców konkurencja nie powinna być zagrożeniem, lecz motywacją do działań. M.E. Porter twierdzi, że konkurowanie jest doskonałym sprawdzianem przedsiębiorczych umiejętności, zwłaszcza w obliczu konkurencji międzynarodowej¹⁵. Jego zdaniem tylko przedsiębiorcom, którzy musieli sprostać silnej konkurencji w kraju, udaje się osiągnąć odpowiednią pozycję na rynku międzynarodowym, i to niezależnie od rozmiarów przedsiębiorstwa. Nawet małe firmy mają szansę odnieść sukces w konfrontacji z dużo silniejszymi konkurentami¹⁶. Jednak pogarszanie się sytuacji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstw w okresie kryzysu jest spowodowane restrykcyjnymi przepisami ograniczającymi dostęp do kapitału zewnętrznego.

Literatura

- Acs Z. J., Carlson B., Karsslon C., *The Linkages Among Entrepreneurship, SMEs and the Macroeconomy*, [w:] *Entrepreneurship, Small and Medium-Sized Enterprises and the Macroeconomy*, Cambridge University Press, Cambridge 1999.
- Bednarz J., Gostomski E., *Działalność małych i średnich przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2009.
- Berger A., Udell G., *The economics of small business finance: The roles of private equity and debt markets in the financial growth cycle*, "Journal of Banking & Finance" 1998, no. 22(6/8).
- Carpenter R., Petersen B., *Is the growth of small firms constrained by internal finance?*, "Review of Economics and Statistics" 2002, no. 84(2).
- Czemieli-Grzybowska W., *Rola pomocy publicznej w finansowaniu małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, PWN, Warszawa 2013

¹⁵ Z.J. Acs, B. Carlson, C. Karsslon, *The Linkages Among Entrepreneurship, SMEs and the Macroeconomy*, [w:] *Entrepreneurship, Small and Medium-Sized Enterprises and the Macroeconomy*, Cambridge University Press, Cambridge 1999, s. 4.

¹⁶ D.B. Yoffie, M. Kwak, *Mastering Balance: How to Meet and Beat a Strong Opponent*, "California Management Review" 2002, no. 2.

- Fama E., French K., *Testing trade-off and pecking order predictions, about dividends and debt*, "Review of Financial Studies" 2002, no. 15(1).
- Głodek Z., *Zarządzanie finansami przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa 2004.
- Gregory B., Rutherford M., Oswald S., Gardiner L., *An empirical investigation of the growth cycle theory of small firm financing*, "Journal of Small Business Management" 2005, no. 43(4).
- Kaplan S., Stromberg P., *Financial contracting theory meets the real world: An empirical analysis of venture capital contracts*, "Review of Economic Studies" 2003, no. 70(2).
- Latoszek E. (red.), *Finansowanie MSP w Polsce ze środków UE jako czynnik wpływający na konkurencyjność przedsiębiorstw*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2008.
- Michalski E., Piocha S. (red.), *Instytucjonalne i rynkowe uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Koszalin.
- Mikołajczyk B., *Infrastruktura finansowa MSP w krajach Unii Europejskiej*, Difin, Warszawa 2007.
- Nehring A. (red.), *Rozwój i konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Uniwersytet Ekonomiczny, Kraków 2007.
- Piecuch T., *Przedsiębiorczość: podstawy teoretyczne*, C.H. Beck, Warszawa 2010.
- Raport MSP pod lupą. Europejski program modernizacji polskich firm*, Warszawa 2011.
- SMEs Access to Finance. Survey 2011. Analytical Report 2011*, European Commission, Brussels 2011.
- Sogorb-Mira F., *How SME uniqueness affects capital structure: Evidence from a 1994-1998 Spanish data panel*, "Small Business Economics" 2005, no. 25(5).
- Storey D., *Understanding the small business sector*, Routledge, London 1994.
- Yoffie D.B., Kwak M., *Mastering Balance: How to Meet and Beat a Strong Opponent*, "California Management Review" 2002, no. 2.

SOURCES OF FINANCING SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN EUROPE DURING THE CRISIS

Summary: In journalism and literature there is a lot of research on the problems of small and medium-sized enterprises. However, special difficulties of access to capital are noticed in the time of crisis. Problems related to the financing of companies appear in different stages of business operations. A necessary condition for maintaining business is the access to capital. It is connected with the need for the continuous development of a company, the search for new technological solutions, development of products and services, as well as enlargement of productive assets.

Keywords: enterprise, barriers, private capital.